

Ribičs pret Austriju (*Ribitsch v. Austria*)

1995. gada 4. decembris

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas

3. pants

Spīdzināšanas aizliegums

Nevienu cilvēku nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.

Lietas būtība ir nelikumīga apcietināšana un spēka pielietošana apcietinājumā.

Prasītājs ir Ronalds Ribičs, kurš kopā ar sievu tika apcietināts par narkotiku tirdzniecību.

1988.gada 21.maijā vairāki cilvēki mira no saindēšanās ar heroīnu. Viena mirušā draudzene devās uz Vīnes federālās policijas drošības nodaļas (*Sicherheitsburo der Bundespolizeidirektion*) narkotiku apkarošanas vienību, kas bija atbildīga par šāda veida lietām un ko vadīja vecākais inspektors Potingers. Viņa paziņoja, ka draugs viņai esot teicis, ka nodomājis iegādāties no prasītāja narkotikas.

Balstoties uz šo informāciju, vairāki šīs vienības policisti nopratināja prasītāju un tajā pašā dienā kratīja arī viņa māju, lai gan kratīšanas ordera viņiem nebija.

Kratīšanā nekas netika atrasts, un policija atļāva Ribičam ar sievu tajā pašā dienā doties pavadīt brīvdienas Turcijā.

Nākamajā dienā tika atpazīts viens no mirušajiem. Tas bija Austrijā plaši pazīstams rokdziedātājs. Šis fakts izraisīja masu mēdiju spiedienu uz policiju, ka jāatrod tas narkotiku tirgonis, kurš bija pārdevis šo heroīnu. No 22.maija līdz 31.maijam Potingera vadītā vienība vāca ziņas, kas bija saistītas ar šiem nāves gadījumiem.

31.maijā cita Vīnes federālā policijas drošības nodaļas narkotiku apkarošanas vienība, kuru vadīja vecākais inspektors Gross, saņēma anonīmu telefona zvanu, kurā tika teikts, ka Ribičs vienam no mirušajiem esot pārdevis heroīnu. Pēc šī zvana vairāki šīs vienības policisti apcietināja Ribiču un viņa sievu, izvirzot apsūdzību par narkotisko vielu tirdzniecību. Tika kratīta arī viņu māja, lai gan policijai nebija ne apcietinājuma ordera, ne kratīšanas ordera. Kratīšanā tika atrasts ½ grama hašiša.

Apcietinājumā prasītājs pavadīja trīs dienas. Par to, kas šajā laikā notika, ir divas pretrunīgas versijas.

Saskaņā ar prasītāja stāstīto, policisti, kuri viņu pratināja, esot viņu stipri apvainojuši un tad viņu situši, lai piespiestu atzīties. Viņš esot saņēmis sitienus pa galvu, nierēm un labo roku, un spērienus pa augšstilbiem un nierēm. Prasītājs aiz matiem esot novilkts uz grīdas un ar galvu triekts pret grīdu. 90% no viņa ievainojumiem esot radušies no policista Markla sitieniem. Pēc atbrīvošanas viņam bija zilumi uz labās rokas un uz viena augšstilba. Viņam bija arī stipras galvassāpes, vemšana un caureja.

Citu notikušā versiju sniedza policists Markls savā 1988.gada 1.jūnija ziņojumā, kurā viņš deva pārskatu par to, kas bija noticis 1.jūnijā no plkst. 15.20, 2.jūnijā ap plkst. 8.00 un 2.jūnijā ap plkst. 9.30. Ziņojumā teikts, ka 1.jūnija pēcpusdienā Ribičs no policija iecirkņa tika vests uz akustisko pētījumu institūtu, lai salīdzinātu viņa balsi ar anonīmā zvanītāja balsi. Tā kā prasītājam bija uzlikti roku dzelži, viņam kāpjot ārā no policijas mašīnas esot paslīdējusi kāja un viņš esot ar labo roku atsities pret mašīnas aizmugures durvīm. Tad Markls esot saķēris prasītāja kreiso roku, bet tomēr nav spējis novērst viņa kritienu. Tomēr Ribiča kritiens esot bijis mīkstāks un viņš esot piezemējies "maigi" uz muguras. Tikai nākamajā rītā prasītājs esot policiju informējis par ievainojumu, tomēr atteicies no medicīniskās palīdzības.

Tūlīt pēc atbrīvošanas prasītājs pastāstīja ģimenes locekļiem, psihologam un žurnālistam par šādu apiešanos ar viņu policijā. Šīs pašas dienas pēcpusdienā viņš devās uz slimnīcu pārbaudīties. Pārbaudes rezultāti liecina, ka prasītājam uz labās rokas bijuši zilumi 2 līdz 3 cm lielumā. Citi ievainojumi netika atklāti. Bija novērota arī vemšana, stipras galvassāpes un temperatūra 37.5oC. Ribiča ievainojumi tika arī nofotografēti.

1988.gada 7.jūnijā, pēc tam, kad Ribičs ar sievu tika intervēts Austrijas radio par policijas darbības metodēm, Vīnes federālā policija uzsāka iekšējo izmeklēšanu un šā paša gada 25.oktobrī tās rezultātus nosūtīja prokuratūrai.

1988.gada 22.novembrī Ribičs iesniedza civilprasību Vīnes rajona kriminālajā tiesā par zaudējumu atlīdzību, pamatojoties uz Kriminālprocesa kodeksa 47.pantu.

1989.gada 26.jūnijā Vīnes rajona kriminālās tiesas tiesnesis veica pirmstiesas izmeklēšanu, kurā Ribičs ar sievu piedalījās kā liecinieki, bet policisti Trnka, Gross, Frolihs un Markls kā apsūdzētie. 1989.gada 13.oktobrī notika tiesa, kurā par miesas bojājumu nodarīšanu tika tiesāti policisti Trnka, Gross un Markls. Tiesa nosprieda, ka Markls saskaņā ar Kriminālkodeksa 83.panta 1.punktu atzīstams par vainīgu miesas bojājumu nodarīšanā, un viņam tika piespriesta brīvības atņemšana uz diviem mēnešiem nosacīti ar trīs gadu pārbaudes laiku. Bez tam viņam bija jāsamaksā Ribičam 1000 Austrijas šiliņi. Abi pārējie policisti tika attaisnoti.

Markls pārsūdzēja šo tiesas spriedumu Vīnes apgabala kriminālajā tiesā. Tā nozīmēja ekspertu, kuram bija jādod atzinums par sakarību starp Ribiča ievainojumiem un nelaimes gadījumu, kas esot noticis, vedot Ribiču policijas pavadībā, kā arī par Ribiča apgalvojumu ticamību no medicīniskā viedokļa. Viens no eksperta slēdzieniem bija tāds, ka Ribiča kritiens pret mašīnas durvīm var izskaidrot tikai vienu no daudzajiem ievainojumiem.

Tiesa ar savu 1990.gada 14.septembra spriedumu atcēla pirmās instances tiesas 1989.gada 13.oktobra spriedumu un attaisnoja Marklu. Saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 366.panta 1.punktu tā ieteica prasītājam griezties tiesā ar civilprasību par zaudējumu atlīdzību.

Tad Ribičs ar prasību griezās Konstitucionālajā tiesā, kura spriedumu taisīja 1990.gada 26.novembrī. Tajā bija teikts, ka prasītāja apcietināšana, turēšana apcietinājumā un kratīšana mājās bijusi prettiesiska un tādēji bijušas pārkāptas prasītāja tiesības uz personas brīvību un dzīvokļa neaizskaramību. Bet kas attiecas uz Ribičam izteiktajiem policijas apvainojumiem, par to šī tiesa neesot tiesīga

spriest. Par sliktu apiešanos ar Ribiču apcietinājuma laikā Konstitucionālā tiesa atzīmēja, ka šos trīs policistus jau esot attaisnojušas zemākās instances tiesas un tagadējos apstākļos vairāk nav iespējams noskaidrot svarīgus faktus, kas pierādītu šo cilvēktiesību pārkāpumu. Tādējādi tiesa šo prasību atzina par nepieļaujamu.

1991.gada 5.augustā Ribičs griezās Eiropas Cilvēktiesību komisijā. Pamatojoties uz Konvencijas 3., 6.panta 1.punktu un 13.pantu saistībā ar 3.pantu, viņš sūdzējās, ka apcietinājuma laikā ir pārcietis cietsirdīgu un pazemojošu apiešanos, ka viņam nav bijusi iespēja efektīvi uzturēt savu prasību par zaudējumu atlīdzību, tā kā viņš bijis vienīgi civilprasītājs krimināllietā, un ka Konstitucionālā tiesa nav bijis efektīvs līdzeklis tiesību realizēšanai.

1993.gada 20.oktobrī Eiropas Cilvēktiesību komisija atzina sūdzību par ECK 3.panta pārkāpumu par pieļaujamu, bet atlikušo sūdzības daļu - par nepieļaujamu. Savā 1994.gada 4.jūlija ziņojumā (ECK 31.pants) tā atzina (ar 10 balsīm pret 6), ka ir bijis ECK 3.panta pārkāpums.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, taisot spriedumu, ņēma vērā šādus faktus. Tūlīt pēc atbrīvošanas no apcietinājuma Ribiča ievainojumus konstatēja gan ārsti, gan vairāki citi liecinieki. Ārsts Šeidlbauers pirmās instances tiesā un medicīnas eksperts apelācijas instances tiesā secināja, ka kritiens pret mašīnas durvīm nevarētu radīt tik daudzus ievainojumus. Netika apstrīdēts fakts, ka prasītājam bija vairāki labās rokas ievainojumi. Bez tam policista Markla liecībās sastopamas pretrunas. Viņa rakstītais ziņojums, kuru it kā esot ieteicis rakstīt viņa tiešais priekšnieks Gross, bija nepareizi datēts ar 1988.gada 1.jūniju, turklāt Gross apgalvoja, ka viņš nav zinājis ne par kādiem ievainojumiem. Pretrunīgi bija arī Markla apgalvojumi par laiku, kad prasītājs pirmo reizi parādījis savus ievainojumus. Policijas mašīnas šoferis Frolihs nebija redzējis Ribiču krītam.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ņēma vērā arī nacionālo tiesu spriedumus.

Austrijas valsts neapstrīdēja faktu, ka Ribiča ievainojumi radušies laikā, kad viņš atradies apcietinājumā, kas jau vien ir prettiesiski, tā kā viņš atradās pilnīgā policijas varā un kontrolē. Policista Markla attaisnošana nacionālajā tiesā, pamatojoties uz nevainīguma prezumpciju, tomēr neatbrīvo Austriju no atbildības, kuru tai uzliek Eiropas Cilvēktiesību konvencija. Tādēļ valdībai bija jādod ticams izskaidrojums, kā radušies prasītāja ievainojumi. Tomēr tā nedarīja neko vairāk, kā tikai atsaucās uz nacionālo tiesu spriedumiem. Kas attiecās uz kritienu pret durvīm, Eiropas Cilvēktiesību tiesa, tāpat kā Eiropas Cilvēktiesību komisija, neuzskatīja šo izskaidrojumu par pārliecinošu, jo pat gadījumā, ja Ribičs būtu kritis, būdams policijas pavadībā, tas būtu ļoti nepilnīgs un tādējādi nepietiekams izskaidrojums iegūtajiem ievainojumiem. Ņemot vērā iepriekšminētos faktus, valdība nav pietiekoši labi pamatojusi viedokli, ka prasītāja ievainojumi pilnīgi, galvenokārt vai daļēji ir radušies nevis dēļ sliktas apiešanās policijas iecirknī, bet gan citādā veidā. Ņemot vērā prasītāja īpašo neaizsargātību viņa prettiesiskā apcietinājuma laikā, Eiropas Cilvēktiesību komisija atzina, ka viņš ir bijis pakļauts fiziskai vardarbībai, kas atzīstama par cietsirdīgu un pazemojošu rīcību. Pieņemot, ka apgalvojums, ka ievainojumi ir radīti ar nodomu apcietinājuma laikā, ir pierādīts, valdība neapstrīdēja, ka prasītāja ievainojumi ir pietiekoši smagi, lai radītu ECK 3.panta pārkāpumu. Tiesa uzsvēra, ka pret personu, kurai atņemta brīvība, fiziska spēka pielietošana, kura nepieciešamību nav izraisījusi

personas pašas rīcība, mazina cilvēka cieņu un ir ECK 3.pantā noteikto tiesību pārkāpums.

Saskaņā ar iepriekšminēto, ir noticis ECK 3.panta pārkāpums (6 balsis pret 3). Tiesa piemēroja arī ECK 50.pantu par taisnīgas kompensācijas izsniegšanu prasītājam. Prasītājs saņēma 100 000 Austrijas šiliņu par pārciesto morālo kaitējumu (6 balsis pret 3) un 200 000 Austrijas šiliņu no atbildētājas valsts nocionālo tiesu un ar ECK nodibināto institūciju izdevumu segšanai (vienbalsīgi). Pārējie prasības punkti tika vienbalsīgi noraidīti.

Izskatot šo lietu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa balstījās uz šādiem tiesu precedentiem: *Īrija pret Apvienoto karalisti* (18.01.1978), *Tomasi pret Franciju* (27.08.1992), *Klāss pret Vāciju* (22.09.1993).